

BİR ASIRDAN
FAZLA BU
DÜNYAYA
TANIKLIK ETMİŞ
ÜNLÜ SÜMEROLOG
MUAZZEZ İLMİYE ÇIĞ
TORAKS BÜLTENİ İÇİN
SORULARIMIZI YANITLADI...

MUAZZEZ İLMİYE
ÇAĞ'IN "ATAM"
ŞİİRİNİ KENDİ
SESİNDEN
DİNLEMELİK İÇİN
QR KODU
TELEFONUNUZLA
TARAYIN.

ALİ ERGUR: Efendim çok teşekkür ederim görüşmeyi kabul ettiğiniz için. Önce şuradan başlamak istiyorum, siz Birinci Dünya Savaşı başlamadan az önce doğdunuz. İlk anılarınızı, çocukluk ve gençlik anılarınızın dünyasını nasıl hatırlıyorsunuz? Nasıl tarif edersiniz, nasıl bir Türkiye, nasıl bir dünyaydı?

MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ: Tam serberlik ilan edildiğinde doğdum, babam Armutlu'da öğretmenmiş. Valla benim oradan hatırladığım, yokluk içindelerdi. Maaş alamıyormuş babam. O zaman bir tüccar babama demiş ki, sıkıntınız var, size tülbentü, kolonyaydı, sabundu vereyim, onları köylere götürün, yiyecek karşılığı satın. Babam, ben öğretmenim, yapamam böyle bir şey deyince annem diyor ki, ben yaparım. Annem de 25 yaşında bir kadın o zaman, nasıl olup da yaparım diyor... Bir eşek kiralyorlar, annem eşyaları, tüccarın verdiği eşyaları bir küfeye koyuyor, beni bir küfeye koyuyorlar, kendisi eşeğin üzerine biniyor. Düşünün Armutlu'nun etrafındaki köyleri genç bir kadın olarak dolaşılıyor. Bu ne muazzam bir şey...

A.E.: Muazzam bir şey. Yani yokluk karşısında yılmayan insanlar.

M.Ç.: Yılmıyor yokluk karşısında. Artık hiçbir şeyin korkusu yok, bana bir şey mi yapılır diye. Yapılmamış zaten. Annem gidiyor, köylülere kolonya satıyor, karşılığında buğdaydı, undu falan alıp getiriyor. Yani o zaman o küfe içinde, çamurdan giderken eşeğin ayakları kirleniyor diye ağladığımı hatırlıyorum. O kadar. Ondandan sonra daha ilerledi, bu defa nahiyede kıskanıyorlar böyle bir şey yapıyor diye. Hırsız gönderiyorlar eve, eşyaları çaldırıyorlar, böyle sıkıntılar oluyor. Tabii annem işe gidemiyor. Ama o zaman o kadar kıtlık var ki, benim hatırladığım ekmek kırıntılarını teker teker alıp yiyordum sofrada. Onun için ben sofrada bir lokma bırakmam ve bıraktırmam, herkes yesin, bitirsin, ne kadar yiyecekse alsın, ekmek bırakmak yok. Sonra, babam Pazarcık, Bilecik'in bir kazasına tayin oluyor. Tam o sırada İnönü Savaşı oluyor, İnönü Savaşı'nda bizim asker Yunan askerini kovalıyor, kovalayarak bizim o Pazarcık'a

kadar getiriyor, o da arkasından geliyor. Ama Yunan askeri Pazarcık'a giriyor, geliyor. O zaman iki gün kalıyor, bizimkiler yetişinceye kadar Pazarcık'ta. Pazarcık'a geldiği zaman babam elinde kocaman bayrakla, mektebin bayrağıyla eve giriyor, onu hatırlıyorum, bayrağı. Annem, yahu diyor, seni öldürecekler yollarda böyle bayrakla. Bayrağımızı bırakmam mektepte diyor. O zaman Yunan askeri iki gün Pazarcık'ta kalıyor. Kaldığı zaman, anlatıyorlar, üstleri gayet giyimli, ayaklarında çizmeler, paltolar ve o bir gün içinde bütün sokaklar konserve kutularıyla dolmuş; çünkü konserve yiyorlar. Bizimkilerde konserve nerde... Bilmem nereden bulgur yapıyorlarmış, sandıklara koyuyorlar, getiriyorlar, asker onu yiyor. O vaziyette. İşte onları kovalayan bizim asker geliyor arkadan Pazarcık'a, İnönü başta geliyor. Bizim askerin ayağında çarık, üst baş perişan, o vaziyette bunları nasıl kovaladılar ben anlamıyorum, ellerinde doğru dürüst silah yok, kaçak silahlar; çünkü yok, aldılar ellerinden işgalciler. Babam anlatıyordu, bir tane top varmış, dağa böyle soba boruları koymuşlar, bu topu alıyorlarmış, oraya götür, orada patlatıyor, oradan alıyor, orada patlatıyor. Sanki çok top varmış gibi... Düşün şekerim yani, yoklukla net bir kazanım. İnönü'ye diyorlar asker kaçıyor, Yunanlar kaçıyor diyorlar, kaçıyor demeyin, onları burada ezeceğiz diye ayağıyla vurmuş. Babam da deftere yazmıştı, hiç unutmam onu, Bunları defterinde gördüm babamın. Rahmetli, çok meraklı adamdı zaten.

A.E.: Nitekim siz çok eğitime önem veren bir ailede büyüdünüz, babanız...

M.Ç.: Babam çok öngörülü...

A.E.: Çok öngörülü bir şekilde, ileri görüşlü bir şekilde...

M.Ç.: Mesela Pazarcık'tayken babam öğretmen, ben beş yaşında falanım o zaman. Mektebe gidiyordum, öğlene kadar erkek mektebi-

ne, öğleden sonra kız mektebine, kız ve erkek ayrıydı. Kız mektebine gidiyordum, hatta öyle ki, kız mektebinde unutmam, mesela kızlar bilemedi mi bir şey bana sorarlardı, söylerdim. Yani, daha o zaman okumayı yazmayı öğrenmişim. Sonra bu Yunan devamlı takip ediyor, onun üzerine Atatürk diyor ki, bu böyle olmayacak, Yunan'ı içeriye doğru çekelim ve böylece Sakarya'ya doğru çekmeye kalkıyor. O zaman bütün oralar boşalıyor, yani o Pazarcık falan, Bilecik halkı Doğuya doğru gitmeye kalkıyor ama araba yok, yaylı yok, trende yer bulabilen gidiyor, bulamayan başka yol buluyor, biz de trenle o zaman Eskişehir'e gidiyoruz. Eskişehir'de de İngilizler var, Ailede maaş yok, para yok, o vaziyette. Annem babamın pantolonunu sökmüş, ondan patron çıkarmış, o patronla böyle pantolon yapıyor. O zaman pantolon satılmaya başlamış, yani yıl 1921. Yani halkta bir pantolon giyme başlamış. Kanun falan yok, yeni yeni giymeye başlamış. Annem o zaman dikişçi, onu da yapıyor. Babam bir küçük makine alıyor. O makineyi hatırlarım, bir zaman kaldı evde. Pantolonları annem kesiyor, babam dikiyordu.

Öyle yokluk ki, ben hastalanıyorum, bana süt alıyorlar, veriyorlar, kardeşime veremiyorlar. Kardeşim de var. Ama kardeşim derdi, ben de hasta olsam da bana da süt verseler diye. Öyle, hep söylerdi rahmetli, o da unutmazdı. Öyle bir kıtlık... Ondan sonra orayı da boşaltmak mecburiyetinde kaldı halk. Kimisi trene bindi, kimisi yaya, doğuya doğru kaçıyor herkes, Ankara'ya doğru. Biz de trene bindik, Ankara'ya geldik birkaç aile, arkadaşları da vardı. Orada yer yok, yurt yok, bir şey yok. Nerede indiler onu bilmiyorum ama yatacak yer yok, otel yok. Babam, rahmetli, çok akıllı bir adamdı. Bir boş kahvehane bulmuş, hemen ona el koyuyor ve çarşafarla bölümlere ayırıyor, oradaki aileler, birkaç aile beraber aynı yerde kalıyorlar. Ne yedik, ne içtik... Yok, yiyecek falan da yok, hiçbir şey yok. Yani ne kadar zorluklar çocuklar. Ondan Ankara'da kalmamıza imkân yok, Ankara zaten çok kalabalık. Halam ve eniştem Çorum'dalar, eniştemin de hali vakti yerinde. Babam oraya gitmeyi tasarlıyor. Onun üzerine tekrar, güç bela tekrar bir trene biniyoruz; ama nasıl tren biliyor musun? Altında cephane, cephaneyi kaçırıyordular Anadolu'ya.

Altta cephane, üstü açık, kenarlarında büyükler oturuyor, orta yerde çocuklar. Yangın çıktı, çünkü odun kömür yanıyor, odun yanıyor, bütün kıvılcımlar üzerimize geliyor, yangın çıkacak diye korkular... Karanlık gece, bir şey yok, ışık yok falan. Bize annem demek ki bir küçük yatak yapmış. Hemen ona koyuyor bizleri, iki çocuk, yatırıyor. Sabah kalkıyoruz, Allah'ın kırı, hiçbir şey yok, istasyon. Nerede gideceğiz Çorum'a, nasıl gideceğiz? Araba yok, hiçbir şey yok. Tesadüf babam bir eşek kervanı buluyor, bizimle beraber birkaç aile daha var, onlarla beraber. Büyükler eşeklerin üzerinde, çocukları küfelere koydular. Böylece beş gün beş gece, yiyecek bulur musun, bulamaz mısın, böyle Çorum'a gittik. Çorum'a giderken bir bağa geldik, Ağustos'tu, 1921... Ağustos sıcağı, bir üzüm bağına girdik, üzümler olmamış. Koruk, o korukları bir yedik, bir yedik. Hiç unutmam o kuruğun tadını (gülüşme). Hem su hem yemek yerine.

A.E.: Tabii, susuzluk da var.

M.Ç.: Ondan sonra gittik Çorum'a. Tabii Anadolu'da kimsenin haberi yok bundan. O arada da eniştem

bir araba getirmiş bizi eve, evde ne var ne yok dolduruyor. Halam söylenmeye başlamış, efendim ne yapıyorsun, neyi boşaltıyorsun? Eniştem hanım demiş, düşman geliyor memlekete demiş, bunların ne faydası var sana, boş ver, verelim demiş. Devlete hazırlıyormuş. Halamın da hiçbir şeyden haberi yok. Bizi halam böyle perişan bir halde görünce o zaman akli başına geldi, neymiş dedi, neler, ne sıkıntılar varmış. Ondan sonra orada hemen yer bulduk, halamın evinde biraz misafir kaldık. Ondan sonra babam öğretmenlik aldı. Herkesin tarlası, bahçesi var. Biz de bir kiralık ev tuttuk, yaşlı bir hanımın evini. Girin istediğinizi alın derdi, onu da hiç unutmam. Ondan sonra biz çocuklar, kardeşim, ben mektebe giderken onun kızı sabah kahvaltıda dürüm yapardı bize, sabah dürüm yapardı, o dürümle giderdik mektebe. Öyle güzel günler geçti, ondan sonra Cumhuriyet oldu, Lozan Konferansı... Hiç unutmam Lozan Antlaşması'ndan sonra çok büyük bir kutlama yapıldı. Davullar çalındı.

M.Ç.: Cumhuriyet oldu, Cumhuriyet'te öyle kıyamet koptu. Ondan sonra da annem tutturmuş Bursa'ya gidelim diye, burada çocuklar tahsilsiz kalacaklar diye. Ondan sonra babam Bursa'ya öğretmen oldu, oradan Bursa'ya... Çorum'dan Ankara'ya lüks gittik, Nasıl lüks? Kapalı arabayla, üstü kapalı yaylıyla oradan tıkr tıkr tıkr, eşeğin üzerinde değil bu defa (gülüşme). Oradan sonra böylece Bursa'ya. Fakat Bursa'dan düşman ayağını yeni çekmiş, müthiş pahalı.

A.E.: Yokluk...

M.Ç.: Yokluk... Çorum'daki bolluk hiçbir şeyde yok. Çorum'da herkesin bağı var, bahçesi...

A.E.: Savaş görmemiş yer.

M.Ç.: Orada hiç sıkıntı yoktu. Ama Bursa... Babam çok az maaş alıyor, 30 lira maaş alıyormuş babam o zaman. Biz üç çocuk olduk, annem

hamile geldi, orada doğurdu çocuğu. Ondan sonra da sıkıntı çok... O sıkıntının arasında babam beni ilkokulda devlet okuluna verdi, sonra bir baktı, özel okulda keman dersi, Fransızca dersi varmış. Aldı, o okula verdi, 3 lirayı da oraya. Paraları yok. Fedakârlık...

A.E.: Büyük fedakarlık.

M.Ç.: Çok büyük fedakarlık, yani.

A.E.: Kültüre verilen önem.

M.Ç.: Babam çok meraklıydı rahmetli, çok.

G.A.: Öyle bir eğitim almamış olsanız belki Sümerce eğitimi vesaire de olmazdı .

M.Ç.: Yani babam hakikaten çok meraklıydı. Düşünün, Hasan Âli Yücel'in tercümelere çıkar çıkmaz hepsi alınmış eve. Ben o zaman yoktum, evde değildim. Kardeşlerim okumuşlar. Öyle bir evde kitap... Daha önceden de, mesela gazete gelir, alır gazeteyi, orta yerde okur, annemle beraber. Annem de ilgiliydi, Annem son derece akıllı kadındı.

G.A.: Keman alacak para yokmuş, öyle anlatmıştınız önceden.

M.Ç.: Para yok şekerim, 30 lira maaş alıyorlar, 3 lirasını bana, şeye veriyorlar. 30 lira ne demek yahu, 3 tane de çocuk. Her şey pahalı... Ona rağmen, annem çok becerikli kadındı. Hemen şapka dikmesini öğrendi.

G.A.: Daha devrim olmadan.

M.Ç.: Devrim 25'de oldu. Biz 24'de gittik. Daha önceden de pantolon dikiyordu. Böylece...

G.A.: O paralarla keman almışlar, bir sürü şey yapılabilecekken. Kültüre verilen önem...

M.Ç.: O yoklukta keman da aldılar bana, başka şeyler de. Ondan sonra da öğretmen okuluna girdim.

A.E.: Siz öğretmen okuluna girdiniz Bursa'da, Bursa Kız Öğretmen Okulu'nu okudunuz.

M.Ç.: İlkokulu bitirdikten sonra özel okulda altıncı sınıfı okudum ben. Öğretmen okulunun imtihanı 1926'da, imtihana girdim, kazan-

dim, yatılı olarak Bursa Öğretmen Okulu'na girdim. İşte hayatımızın en güzel çağı başladı. Bütün yokluklara rağmen, orada çok mutluyuz.

A.E.: Büyük bir coşku var değil mi, idealizm var.

M.Ç.: Tabii. Yemekler hazırlanıyor. O öğretmen okulu çok güzeldi, hazır her şey.

A.E.: Siz mezun olduktan sonra bir dört buçuk yıl kadar öğretmenlik yaptınız.

M.Ç.: Evet, ben mezun oldum, Eskişehir'e tayin ettiler. Nasıl oldu bilmiyorum, benim babam da Eskişehir'de öğretmendi. Nasıl oldu, onu hâlâ hatırlamıyorum, acaba kim girdi araya da oldu, ne oldu bilmiyorum, ama ben oraya tayin oldum ve tabii çok önemli; çünkü o zamana kadar orada evde eşya yok, bir-iki yataktan başka bir şey yok, bir-iki kap kacak belki, başka bir şey yok. Babam, o sırada Devlet Demiryolları Okulu'na tayin oldu. Orada kırk kişilik bir grup yapılmış, birbirlerine kefil olarak çekecekleri parayla ev alınabilecek. Babam açığız hemen giriyor araya ve derhal Eskişehir'de bir ev alı-

yoruz. Ama çok güzel yerdeyiz, istasyon caddesinde. Ama eşya yok, para yok. Benim maaşımla, babamın gayretiyle eve eşya düzmeye başladık. Şimdi bu evimizdeki eşyaları gördükçe öyle beğeniyorum ki. Neden? Çünkü o zaman paran olsa bile eşya yoktu. İşte misafir odası diye bir odası vardı, oraya kanepeler, öyle bir şey ama ne kadar lüks geldi bize. Anneciğim de ilk defa rahat bir mutfağa kavuştu orada. Babamın da çok güzel bir balkonu vardı, balkonda çiçekler yetiştiriyordu. Ayrıca içeride sıcak suyumuz vardı.

A.E.: Ooo, o bayağı lüks.

M.Ç.: En büyük lüks oydu, hemen girip yıkanabiliyorduk.

A.E.: Çok güzel.

M.Ç.: Dahası orada hayatımızı düzeltmeye tam başlamışken, benim fakülteyi biliyorsunuz...

A.E.: Siz öğretmenlik yaptınız bir süre, sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kayıt oldunuz. O nasıl oldu?

M.Ç.: Şekerim, Dil ve Tarih-Coğ-

rafya Fakültesi açılınca Ankara'da Öğretmen Okulu'ndan mezun olanlar, öğretmen olanlar, bir defaya mahsus olmak üzere hiç olmazsa, bizi de bu fakülteye kabul edin diye rica etmişler. O zaman öğretmen olanları Dil-Tarih'e kabul ettiler bir defaya mahsus olarak.

G.A.: O da sizin şansınız.

M.Ç.: Babam duyuyor hemen, "kızım böyle bir şey var, oraya gitmek istemez misin, gitmez misin?" diyor bana. Ee giderim, ama benim maaş gidecek, üç tane çocuk, iki çocuk daha var arkada, borçlanmışız, babam ne yapacak? O geldi aklıma, hiç düşünmedim baştan. Sonra bizim öğretmenler gidiyorlar, kaydolup geliyorlar, kaydolup geliyorlar. Ben de dedim ki, gideyim, yatılı olabilirim, orada bir imkân olursa kalırım, başka türlü kalmam ve iki arkadaş el ele verdik, çıktık gittik. Şubat 15'te gittiğimiz zaman, Ocak ayında açılmıştı fakülte. Ondandan sonra ben Fransızca eğitim almıştım, arkadaşta öyle bir şey yok. Dolu dediler. E nereye? Hocası yeni gelen bir bölüm var, oraya. Neresi? Hititoloji, yanında Sümeroloji alacaksınız, arkeoloji alacaksınız. E, peki dedik o zaman.

A.E.: Biliyor muydunuz o zaman ne olduğunu?

M.Ç.: I-ih (gülüşme). Hiçbir şey bilmiyoruz o zaman, ama bizim derdimiz fakülteye kaydolmak. Ondan sonra bir de derse girdik ya, Allah! Ya yabancı dil konuşuyorlar, Almanca konuşuyorlar, bilmiyoruz. Yazılar... Şaşkına döndük. Ama insan isteyince her şeyi yapıyor.

A.E.: Orada çok büyük isimlerle çalıştınız, onların öğrencisi olarak, Güterbock gibi, Landsberger gibi.

M.Ç.: Güterbock'la.... Landsberger, Sümeroloji hocamızdı ama o ne yazık ki hiç Sümeroloji yapmadı bize, Akadca yaptı daha çok; çünkü bu dil Akadca'dan çözüldü, yani çivi yazıları Akadca üzerinden çözüldü. Sümerler çok sonradan çıktı. Onun için...

G.A.: Peki Akadca'yı nasıl çözdüler, yani sonuçta hiç bilinmeyen bir dilde o ipin ucunu nasıl bulursunuz?

M.Ç.: O Semitik bir dil. Yani Semitik dil olduğu için, o kökenle karşılaştırma yapılarak Akadca bulundu,

Sümerce de ondan çözüldü. Onun için hocamız Akadca okuttu, ben mesela Akadca'yı çok güzel okudum. Fakat Sümerce yok, Sümerce'den bir şey bilmiyorduk, Hititçe öyle, Hititçe çok bilmiyorduk. Yani çok iyi başladık.

A.E.: Evet, geç gitmenize rağmen arayış kapattınız.

M.Ç.: Ama ne oldu biliyor musunuz? Almanca'ya başladık ayrıca, ders alıyoruz.

G.A.: Hocayı anlamak için.

M.Ç.: Tabii canım, mecburi. Almanca'ya başlayınca Almanca çok hoşuma gitti, hemen Almanca'ya değiştirmek istedim, oraya geçmek. Babam dedi ki, olmaz kızım, Atatürk dedi, bu fakülteyi, bu kurumları niçin açtı? İleride çok iyi olacak, dedi.

G.A.: Ne kadar ileri görüşlü.

M.Ç.: Böyle dedi, ileride durumunuz iyi olacak, buradan çıkmanı istemiyorum dedi. Babam o zaman yönlendirdi beni.

A.E.: Hayatınızın önemli anlarında babanızın bir yönlendiriciliği var, değil mi?

M.Ç.: Var, var. Mezun olduktan sonra hocamız fakültede kalmamızı istedi, ben evlenecektim, üniversitede olamaz dedim. Arkadaşım da aynı düşüncede. Biz fakülteyi istemiyoruz dedik, ikimiz de. Babam çok kızdı, kariyer varken sen nasıl bırakabilirsin diye. Ondan sonra müzeye geçtik, işte o müze benim hayatımın her şeyi oldu.

A.E.: Diğer arkadaşınız da Hatice Kızılay.

M.Ç.: Hatice'yle beraber ikimiz de müzeye geçtik ve bize, hakikaten bizim için büyük bir akademi oldu.

A.E.: Ne hissettiniz? O binlerce yıllık tabletlerle karşı karşıyasınız. Türkiye'de belki onları okuyabilecek tek, iki insan siz sizsiniz. Nasıl bir his?

M.Ç.: Şimdi bakın, o zamana kadar biz tabletleri görmedik, ne olduğunu bilmedik. Şimdi ilginç olanı, hocamız kendi talebesini oraya asistan olarak koydurmuş bizden evvel.

G.A.: Müzeye...

M.Ç.: Evet, bizden evvel. Yani bizim Sümeroloji hocamız kendi talebesini oraya koydurmuş. O tabii tabletleri okuyabiliyordu, ama bir bakmış ki tabletler topraktan çıktığı gibi, ne okunabilir, ne bir şey yapılabilir. Bunların demiş konservasyonu nasıl olacak? Burada laboratuvar kurulması lazım. Bir kimyager Almanya'ya gönderiliyor hemen, onun sözü üzerine. O kimyager oradayken, müzenin bahçesi var, oraya bir laboratuvar kuruluyor. Biz geldiğimiz zaman kimyager geri geldi, laboratuvar açıldı ve konversiyon başladı. Biz başladık konserve yaptırmaya tabletleri.

G.A.: Özel bir işlem herhalde o?

M.Ç.: Tabii, tabii. Çünkü o tabletlere bakıyorsunuz, üzerinde kirler

var, tabletler suya giriyor, suda temizleniyor, ondan sonra fırınlarla giriyor. Temizleniyor tabletler, tabii giderken tabletler doğru mu geldi yanlış mı geldi demek için evvela birinci satırlarını muhakkak kopya ediyorduk. Böylece tabletlerin ne olduğunu, çivi yazısının ne olduğunu öğrenmeye başladık. Anlatılabildim mi? Ondan sonra Hititoloji hocamız bir gün geldi, rahmetli, çok da severdim. Çocuklar, dedi, burada yayınlanmamış tabletler var, Hitit tabletleri, sizlere nasıl yayınlanacağını göstereyim isterseniz, beraber bunları yayımlayalım, olur mu? Hay hay hocam dedik.

G.A.: Akademide kalsaydınız kimse bu teklifi getirmezdi.

M.Ç.: İmkânı yok, orada bir tablet bile yok.

A.E.: Tabii, siz orada hazine için desiniz.

M.Ç.: Burada hazine içindeyiz. Ondan sonra hocayla başladık, bir cilt yaptık, iki cilt yaptık, üçüncü ciltte o gitti, ayrıldı, biz kendimiz yaptık. Ama yardım etti bize yani, yardımcı çok olmuştur bana. Çok, her zaman yardıma gelmiştir bana. İsviçre’de bir kongre oldu, o da oradaydı. Beni kongre harici konuşmacı diye çıkardılar orada, hazırlık yok. Almanca çevirecek o kadar değil. Hemen hoca geldi, bak sen söyle, ben tercüme edeyim dedi.

A.E.: Tevazu. Güterbock mu?

M.Ç.: Güterbock. Tam bir arkadaştı.

A.E.: Evet aynı zamanda. Siz böylece yeni bir dünyayla tanıştınız, Sümer dünyasıyla tanıştınız.

M.Ç.: Evet o müzede, o tabletlerle yepyeni bir dünyayla tanıştık. Güterbock’la Hitit tabletlerini yaptık, ondan sonra da Sümer tabletlerine başladık ve epeyce bir aynı kopya ve tercümeyle sekiz kitap yaptık oradan. Onların neticesini yeni görüyorum. O yaptığımız çalışmalar dışarda duyuldu tabii; ama içeride yaptığım o kitaplar dışarda bilinmiyor. Ama onlar yani meslektaşlar için yapılan şeyler... Yedi bine yakın tablet kopya ettik ve onların ne olduğunu göstererek, tercümelerini yaparak yayımladık.

A.E.: Ben bu tabletlerdeki bilgilerden biraz tıbbı gelmek istiyorum. Yine sizin kitaplarınızdan yararlanarak öğrendiğimiz şeyler bunlar. Farmakoloji alanında çok ileri Sümerler galiba. Eski çağlarda, bütün toplumlarda tıp büyü ağırlıklı, hep büyü üzerinden yapılıyor, ama Sümerler’de de büyü var, fakat ilaç bilgisi de çok geniş. Şimdi Mısır’da, yanlışım varsa düzeltin lütfen, Mısır’da da ileri bir tıp var, orada ölüm ve ölümden sonraki hayat çok önemli; onun için de mumyalama gelişmiş. Onu yaparken,

mumyalamayı geliştirirken de cerrahi gelişiyor aslında, tıp bilgisi, çok ilginç. Sümer’de nasıl? Aynı kültür yok orada. Sümer’deki tıp bilgisinin gelişkinliğini neye bağlıyorsunuz? Benim sizin kitabınızdan öğrendiğim kadarıyla, ciddi bir farmakoloji bilgisi var.

M.Ç.: Muazzam bir farmakoloji. Bir reçete buldular, senelerce onu çözünceye kadar canları çıktı kimyagerler falan, bızimkiler uğraştılar. Çok zor tabii. Ama nasıl buna geldiler? Hastalıklara önem vermişler. Fakat tam böyle bir tıp şeyi yok, maalesef yani. Belki Mısır daha ileri bunda.

A.E.: Atatürk’ün Sümeroloji, Hititoloji çalışmalarına çok önem verdiğini biliyoruz. Bunda gayesi sizce Türk tarihini yazmak, Türkler’in kökenini araştırmak mıydı yoksa Türkler’in nasıl bir evrensel kültüre dâhil olduğunu göstermek miydi?

M.Ç.: Tamamıyla bunların Türkler’le ilişkisi olup olmadığının araştırılmasıydı; çünkü Atatürk bir kitapta okumuş, bir Fransızca kitapta, diyor ki, Sümerler Orta Asya’dan gelmiş olabilirler, dilleri Orta Asya dillerine yani Türk dillerine benziyor diye. Altını çizmiş, yanına kocaman “önemli” yazmış. Şimdi Atatürk hiçbir şeyi kanıtsız istemiş. Daha ilk zamanlarda demişler ki, Sümerler Türk’tür, kanıtlayın demiş, kanıt istemiş. Kanıtsız hiçbir şey yapmamış. Biliyor musunuz bu Hatay bize alınacağı zaman Atatürk büyük bir Orta Asya haritası getirtmiş. Orada Hatay’da, o Hatay’da bulunan yer isimleri, su isimlerini bulmuş. Türk isimleri... Böylece Türkler’in orada vaktiyle oturduğunu kanıtlamış, bu çok önemli. Evet, 1930’larda o kadar işinin arasında, kazı yapıldığında Hitit tabletlerinin bulunduğunu, onların okunduğunu öğrenmiş, beş yüz yıl Anadolu’nun içinde bir devlet kurduklarını öğrenmiş. Böyle bir halkın, o zaman Türkler’le bir ilgisi var mıydı? Türkler daha o zaman gelmiş miydi Anadolu’ya? Bunların araştırılması

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluş amacına dâhil oluyor.

G.A.: Bu bültenimizde "içinde yaşadığımız dünya" başlığında bir dosya belirledik, hem düşünsel hem fiziksel dünya. Bunun içinde kirliliği, küresel ısınma, hepsi olacak ve gerçekten de umudun tükenmeye doğru gittiği zamanda siz içinde yaşadığımız bu günkü dünyayı hem düşünsel anlamda hem fiziksel anlamda nasıl değerlendiriyorsunuz?

M.Ç.: Ben umutluyum. Bir kere kadınlarımız en yüksek çağda. O kadınlarımızın bunu bırakacağını düşünemiyorum. Kadınlarımızın bu hususta kuvvetli olacağını düşünüyorum. Şimdi bakıyorum, bakma o yalnız okumuş kadınlar değil, köylü kadınlarımız daha kuvvetli olmaya başladı. Bakıyorum bayağı protestolara çıkıyorlar; bayılıyor. Yani kadınlarımız çok kuvvetlendi. Bu bakımdan umutluyum. Kadınlarımızın çok aydın olduğuna, bugün köylü kadınlarımızın bile çok aydın olduğuna kaniyim. Kadın haklarını Avrupa dört yüzyıl yolda elde etti, biz seksen yılda yaptık.

G.A.: Çok güzel. Sizin peki son olarak şunu da söylemeden kapatmayalım konuşmamızı dediğiniz bir şey var mı?

M.Ç.: İşte, valla benim için çok önemli olan Atatürk... Atatürk devrimlerini her hususta anmak, anlatmak gerek. O yabancı profesörleri ülkeye almak çok önemliydi, bunun hâlâ farkında değil bizim insanlarımız. Tarihi bir olay bu. Tarihte bu insanları kimse almamış, biz kucak açmışız. Onlarla kendi eğitimimizi geliştirdik. Bizden sonra da onlar başka yerlerde aynı şeyi yaptılar. Tarihi bakımından son derece önemli. Sıradan bir iş değil. O zaman benim Sümeroloji hocam geliyor; diyor ki "geldik ama kitap yok". Almanya'da bir hoca öldü; kitaplığı satılıyor. "Acaba onu mu alsak?" diyor. Derhal kitaplık alınıyor. O zamanlar, düşünün derhal kitaplık alınıp geldi. Yalnız benim hocam değil, başkaları da, kitaplık istediler, kitaplık; laboratuvar istediler, laboratuvar. İnanın buraya gelenlere devamlı olarak bunları anlatıyorum, bir Dil-Tarih'in açılış sebebini, iki bu hocaların gelişlerini.

G.A.: Sizin yaptığınız gibi anlatanlar olmalı, bizim yaptığımız gibi aktaranlar olmalı, okuyanlar olmalı.

A.E.: Bitirebiliriz, başka bir şey yoksa. Çok teşekkür ederiz vakit ayırdınız bize. Bizim için çok değerli.

M.Ç.: Mutlu oluyorum, bir kere şöyle mutlu oluyorum, yani bu bilgiler dağılıyor diye mutlu oluyorum sizler sayesinde. Bu bilgiler benimle beraber gitmiyor. Hiç olmazsa bir yerlere gidiyor; bu çok önemli.

A.E ve G.A. NOTU: Destekleri için Esin Çiğ, Firdevs Gümüšoğlu ve Cansu Çobanoğlu'na teşekkür ederiz.

TÜRK KADININA

Ey Türk kadını, kulak ver bana!
Neler neler borçlusun aziz Ata'na.
Ece iken düşmüştün köleliğin ağına,
Din, gelen bir nimetti erkeğin ayağına.

Baban seni mal yaptı, kocana ırgat sattı.
Ağzın, dilin bağlandı, kafan uyuyakaldı.

Uyandırmak için seni bu derin uykudan,
Kurtarmak için kafeslerin ardından,
Özgür yapmak için kara çarşaplardan,
Eşit alman için erkeğinle her haktan,
Bilir misin uğruna baş koymuştu Ata'n.

Becerini sen de göresin, diye
Bilimde simge yaptı Afet'i İnan!
Uçurdu göklere, Gökçen'i ardından

Artık döndürmesin bu yoldan kimse seni!
Aldığın hakları sakın ha! Verme geri!
Her attığın adımda Ata'nı hatırla e mi?

5.10.1980